

ISSN 2306-909

КАРПАТСЬКИЙ ПРАВНИЧИЙ ЧАСОПИС

ВИПУСК 8-201

Балух В.С. ДОСВІД ДЕРЖАВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В ПИТАННЯХ АЛЬТЕРНАТИВНОГО ВИРІШЕННЯ СПОРІВ.....	5
Березький М.О. ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ФОРС-МАЖОРНИХ ОБСТАВИН ТА ОБСТАВИНИ НЕПЕРЕБОРНОЇ СИЛИ	13
Бута Н.І. ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВА ПРИРОДА ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ.....	19
Головін Д.В. ВІДМЕЖУВАННЯ ПОГРОЗИ АБО НАСИЛЬСТВА ЩОДО СЛУЖБОВОЇ ОСОБИ ЧИ ГРОМАДЯНИНА, ЯКИЙ ВИКОНУЄ ГРОМАДСЬКИЙ ОBOB'ЯЗОК ВІД СУМІЖНИХ СКЛАДІВ ЗЛОЧИНІВ.....	24
Дулєно О.А. ЗАСТОСУВАННЯ ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВОГО МЕТОДУ У ФІНАНСУВАННІ ГАЛУЗІ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ.....	29
Колісникова Г.В. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄС З ПИТАНЬ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ.....	36
Конончук Н.М. ВИЗНАЧЕННЯ ТА ЕЛЕМЕНТИ СІМЕЙНОЇ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ ДИТИНИ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ.....	43
Кучерук Н.С. ПРО ВИЗНАЧЕННЯ ПОЧАТКУ ПЕРЕБІГУ ПОЗОВНОЇ ДАВНОСТІ У ГОСПОДАРСЬКИХ СПРАВАХ ЗА УЧАСТЮ ПРОКУРОРА.....	49
Лящук У.С. РОЗМЕЖУВАННЯ ІНСТИТУТУ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ТА СІМЕЙНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ.....	54
Мальський М.М. УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕДУРИ ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ У ВИКОНАВЧОМУ ТА ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОМУ ВИКОНАВЧОМУ ПРОЦЕСІ.....	59

Кучерук Н.С.,
провідний науковий співробітник
відділу науково-методичного
забезпечення діяльності ВККСУ
Національної школи суддів України

ПРО ВИЗНАЧЕННЯ ПОЧАТКУ ПЕРЕБІГУ ПОЗОВНОЇ ДАВНОСТІ У ГОСПОДАРСЬКИХ СПРАВАХ ЗА УЧАСТЮ ПРОКУРОРА

Анотація: Стаття присвячена дослідженню питань участі прокурора у господарському процесі, визначення його процесуального статусу та початку перебігу позовної давності у справах за участю прокурора. На основі проведеного аналізу автор робить висновок про необхідність внесення змін до законодавства України.

Аннотация: Статья посвящена исследованию вопросов участия прокурора в хозяйственном процессе, определения его процессуального статуса и начала течения исковой давности в делах с участием прокурора. На основании проведенного анализа автор делает вывод о необходимости внесения изменений в законодательство Украины.

Summary: The article investigates the questions of the prosecutor's participation in the commercial court procedure, determines his or her procedural status and initial period of the statute of limitations in cases with taking part of the prosecutor. Based on the made analysis, the author comes to the conclusion that the necessity to make amendments to the legislation of Ukraine exists.

Правове регулювання відносин, пов'язаних з участю прокурора в господарському процесі змінилось з прийняттям Закону України «Про внесення змін в деякі законодавчі акти України з питань удосконалення діяльності прокуратури» від 18 вересня 2012 року № 5288-VI, яким вперше законодавець надав прокурору можливість брати участь у процесі в якості позивача. Однак, незважаючи на свою назву, вказаний Закон значно ускладнив застосування ряду правових норм та породив чимало дискусій щодо визначення початку перебігу позовної давності у справах за участю прокурора, визначення його прав тощо.

Ці та інші питання, пов'язані з участю прокурора у судовому процесі досліджувались у працях таких науковців та юрис-

тів-практиків як Т. Дунаса [10], В. Лелиці [11], С. Малахова [12], М. Мичка [15], Л. Нецької [16], М. Руденка [17], В. Сухоноса [18] тощо.

Метою даної статті є дослідження процесуального статусу прокурора у господарському процесі, а також вирішення проблемних питань, пов'язаних з визначенням початку перебігу позовної давності у справах за участю прокурора.

Слід зазначити, що серед науковців сформувались різні підходи щодо визначення статусу прокурора у господарському процесі. Одні вчені визначають прокурора як сторону в процесуальному розумінні [13], інші – як представника держави [14]. На думку В.Лелиці, необхідно розрізняти поняття процесуального та матеріально-правового позивача

[11, с. 277]. Так, науковець зазначає, що прокурор, подавши в суд позов, підтримуючи його, доказуючи свої вимоги стає процесуальним позивачем, тоді як матеріально-правовим позивачем є особа, в інтересах якої позов подано прокурором [11, с. 277].

Чинне законодавство України визначає статус прокурора у господарському процесі як самостійного учасника судового процесу (прокурора) поряд зі сторонами та третіми особами, так і надає можливість виступати в якості сторони (позивача) та прокурора одночасно. Так, відповідно до ч. 1 ст. 18 Господарського процесуального кодексу України до складу учасників судового процесу входять: сторони, треті особи, прокурор, інші особи, які беруть участь у процесі у випадках, передбачених цим Кодексом [1, ст. 18].

Разом з тим згідно з ч. 2 ст. 29 Господарського процесуального кодексу України у разі прийняття господарським судом позовної заяви, поданої прокурором в інтересах держави в особі органу, уповноваженого здійснювати функції держави у спірних правовідносинах, зазначений орган набуває статусу позивача. У разі прийняття господарським судом позовної заяви, поданої прокурором в інтересах держави, в якій зазначено про відсутність органу, уповноваженого здійснювати функції держави у спірних правовідносинах, або про відсутність у такого органу повноважень щодо звернення до господарського суду, прокурор набуває статусу позивача [1, ст. 29]. Аналогічні положення викладено у постанові Пленуму Вищого господарського суду України «Про деякі питання участі прокурора у розгляді справ, підвідомчих господарським судам» від 23 березня 2012 року № 7 [4].

Таким чином, на сьогодні законодавець визначає так званий «подвійний»

процесуальний статус прокурора, що залежить від наявності органу, уповноваженого здійснювати функції держави у спірних правовідносинах, або наявності у такого органу повноважень щодо звернення до господарського суду.

Прийняття Закону України «Про внесення змін в деякі законодавчі акти України з питань удосконалення діяльності прокуратури» не вирішило одного з найбільш дискусійних питань – питання щодо визначення початку перебігу позовної давності у справах за участю прокурора. Так, Цивільний кодекс України у статті 261 пов'язує перебіг позовної давності з моментом, коли особа довідалася або могла довідатися про порушення свого права або про особу, яка його порушила [2, ст. 261]. При цьому жодних виключень щодо перебігу позовної давності у спорах за участю прокурора Цивільний кодекс України не передбачає, як і не враховує необхідності особливого правового регулювання питань щодо позовної давності у цій категорії спорів.

На даний час відсутність такого законодавчого регулювання заповнюється протилежними правовими позиціями судів вищих інстанцій. Так, Пленум Вищого господарського суду України у пункті 4.1. своєї постанови від 29 травня 2013 року «Про деякі питання практики застосування позовної давності у вирішенні господарських спорів» роз'яснив, що якщо у передбачених законом випадках з позовом до господарського суду звернувся прокурор, що не є позивачем, то позовна давність обчислюватиметься від дня, коли про порушення свого права або про особу, яка його порушила, довідався або мав довідатися саме позивач, а не прокурор [5].

Натомість виходячи зі змісту постанови Верховного Суду України від 20 серпня 2013 року у справі № 6/17-4949-

2011 початок перебігу позовної давності слід обчислювати з моменту, коли про наявність порушення довідався прокурор, а не позивач. Так, у вказаній постанові зазначено, що оскільки прокурор та позивачі не є сторонами оспорюваних угод та були позбавлені права під час судового розгляду перевірити повноваження осіб, які укладали ці правочини, а про обставини, які стали підставою звернення до суду, прокуратура дізналася лише зі звернення голови позивача 1. початок перебігу позовної давності слід обраховувати не з моменту, коли прокуратурі стало відомо про наявність оспорюваних правочинів, а з моменту, коли органи прокуратури дізнались про факт відсутності у представника відповідача 2 необхідного обсягу дієздатності [6].

У постанові від 27 травня 2014 року у справі № 5011-32/13806-2012 Верховний Суд України, керуючись положеннями частин 1, 4 статті 29 Господарського процесуального кодексу України, також дійшов висновку, що встановлені частиною 1 статті 261 Цивільного кодексу України норми щодо початку перебігу позовної давності поширюються на звернення прокурора в суд із заявою про захист державних інтересів [7].

На нашу думку, такий правовий підхід є суперечливим, оскільки стаття 29 Господарського процесуального кодексу України є нормою процесуального закону, що визначає лише процесуальні права прокурора, тоді як норми щодо перебігу позовної давності відносяться до норм матеріального права. Про віднесення норм щодо позовної давності до норм матеріального права також йдеться у пункті 2.1. постанови Пленуму Вищого господарського суду України від 29 травня 2013 року № 10 [5] та у постанові Верховного Суду України від 23 грудня 2014 року у справі № 916/2414/13 [8].

Більше того, така правова позиція Верховного Суду України не узгоджується з чинним Цивільним кодексом України України, який не пов'язує перебіг позовної давності з обізнаністю прокурора про порушення прав позивача.

Незважаючи на це, суди повинні були б керуватися зазначеними постановами Верховного Суду України при вирішенні спорів, адже відповідно до статті 11128 Господарського процесуального кодексу України рішення Верховного Суду України, прийняте за наслідками розгляду заяви про перегляд судового рішення з мотивів неоднакового застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права у подібних правовідносинах, є обов'язковим для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить зазначену норму права, та для всіх судів України.

Проте вже 23 грудня 2014 року Верховний Суд України скасував постанову суду касаційної інстанції, у якій йшлося про початок обчислення позовної давності з моменту встановлення прокуратурою факту відсутності у відповідача 1 необхідного обсягу дієздатності на передачу спірної земельної ділянки в оренду. При цьому Верховний Суд України зазначив, що суд касаційної інстанції фактично наділив прокурора статусом самостійного позивача та помилково дійшов висновку, що відлік позовної давності починається у 2013 році – з моменту виявлення прокуратурою під час проведення перевірки факту відсутності у відповідача 1 повноважень щодо передачі спірної земельної ділянки в оренду [8].

По-іншому у правозастосовчій практиці вирішується питання щодо визначення початку перебігу позовної давності у справах за позовами проку-

порів-позивачів. Як роз'яснено у пункті 4.1. постанови Пленуму Вищого господарського суду України від 29 травня 2013 року № 10 у разі коли згідно із законом позивачем у справі виступає прокурор (частина друга статті 29 ГПК), позовна давність обчислюється від дня, коли про порушення або про особу, яка його допустила, довідався або мав довідатися відповідний прокурор [5].

І хоча такий підхід як і попередній не зовсім узгоджується з чинним Цивільним кодексом України, його застосування є необхідним, оскільки в іншому разі за відсутності позивача позовна давність не застосовуватиметься у зв'язку з неможливістю її обчислення.

Підсумовуючи наведене, можна зробити висновки, що на даний час питання щодо участі прокурора у господарському процесі достатньо не врегульовано і заповнюється неоднозначними правовими позиціями вищих судових інстанцій. З метою уніфікації правозапобігальної практики доцільно було б законодавчому рівні закріпити норми щодо визначення початку перебігу позовної давності у справах за участю прокурора-позивача з моменту коли про порушення довідався або міг довідатись прокурор, а у справах за участю прокурора (не сторони) – з моменту коли про таке порушення стало або повинно було стати відомо позивачу.

Література:

1. Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 р № 1798-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6. – ст. 56.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – ст. 461.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань удосконалення діяльності прокуратури: Закон України від 18 вересня 2012 року № 5288-VI // Офіційний вісник України. – 2012. – № 73. – ст. 2934.
4. Про деякі питання участі прокурора у розгляді справ, підвідомчих господарським судам: постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 23 березня 2014 року № 7. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0007600-12>
5. Про деякі питання практики застосування позовної давності у вирішенні господарських спорів: постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 29 травня 2013 року № 10. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0010600-13>.
6. Постанова Верховного Суду України від 20 серпня 2013 року у справі № 6/17-4949-2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/33191119>.
7. Постанова Верховного Суду України від 27 травня 2014 року у справі № 5/32/13806-2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/39186264>.
8. Постанова Верховного Суду України від 23 грудня 2014 року у справі № 916/2414/13. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/42202968>.
9. Валюх В. Інтереси держави як предмет представництва прокурором в суді. Право України. – 2001. – № 2. – С. 112–114.
10. Дунас Т., Руденко М. Форми представництва прокурора в цивільному процесі. Юридичний журнал. – 2006. – № 10. – С. 47–53.
11. Лелиця В.В. Представництво прокуратурою інтересів держави в суді, його форми та проблеми законності. – 2010/109. – С. 274–280.

12. Малахов С.О. Оскарження прокурором рішень, дій або бездіяльності посадових осіб державної виконавчої служби: питання теорії та практики // Вісник Харківського Національного університету імені В.Н. Каразіна № 495. – 2011. – Серія «Право» Випуск 9. – С. 342–346.

13. Мартыненко И. Проблемы участия прокурора в арбитражном (хозяйственном) процессе // Промышленно-торговое право. – 1998. – № 7 – 8. – С. 47–117.

14. Мичко М.І. Деякі проблеми представництва прокурором інтересів громадян і держави в суді // Вісник Вищого арбітражного суду України. – 1999. – № 4. – С. 206–212.

15. Мичко М.І. Щодо взаємодії прокуратури з судовою владою // Право України. – 1999. – № 12. – с. 53 – 55.

16. Нецька Л.С. Проблемні питання процесуальної участі прокурора у справах про банкрутство // Вісник Академії адвокатури України. – 2011. – № 2(21). – С. 243–245.

17. Руденко М.В. Прокурор у господарському судочинстві: Навчальний посібник. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – 380 с.

18. Сухонос В.В. Правові та організаційні аспекти розвитку прокуратури України в сучасних умовах: Монографія / В.В. Сухонос. – Суми: Університетська книга, 2010. – 328 с.